

Grundtvigs oversættelse af *Beowulf*.

Af *Kemp Malone*.

N. F. S. Grundtvig offentliggjorde i året 1820 en oversættelse af *Beowulf* »paa Danske Riim«. Oversættelsen byggede på Thorke-lins udgave af digtet (1815) og på de såkaldte A- og B-afskrifter af grundteksten. I sin alderdom udførte Grundtvig en fuldstændig gennemretning af oversættelsen, der udkom i revideret skikkelse 1865. Ændringerne hvilede på hans egen udgave af den engelske tekst (1861). I »Indledning og Fortale« til første udgave skriver han således:

... jeg vil ligesaa lidt prale af, hvad der vist er ufuldkommen nok, som jeg vil bede om Forladelse, fordi jeg ikke har gjort meer end jeg kunde, eller undskyldte min poetiske Frihed for selvgjorte Dommere, der ligesaalidet veed hvad det er at oversætte, som hvad det er at gjøre et Digt. Kun det maa jeg sige: jeg har studeret Digtet, som om jeg skulde oversætte det Ord for Ord ...; men saaledes vilde jeg ikke oversætte og har ikke oversat det, og dog tør jeg paastaae, at Oversættelsen er troe: historisk troe, saa jeg aldrig med Villie har forandret eller indskudt Noget, og poetisk troe, saa jeg af al Magt har stræbt at sige livlig hvad jeg saae i Kvadet. ... hvem der forstaaer begge Sprog, og har poetiske Sands, han vil see det, og hvem der mangler enten Kundskab eller Sands eller begge Dele, nødes jeg til at lade beholde sin Mening, ligesom han nødes til at lade mig beholde mit Syn, ...

Disse ord (s. XXXIV) forbereder os på en oversættelse som afviger fra grundteksten i form og udtryksmåde, og Grundtvig giver os faktisk en højst personlig version af digtet.

Allerede i 1815 havde Grundtvig, i »Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn,« offentliggjort oversættelser på vers af to *Beowulf*-afsnit: linjerne 1-52 og 1870-1877 (med udeladelse af 1873 b-1876 a). Det kan være interessant at sammenligne disse oversættelser med de tilsvarende afsnit fra 1820. Først skal jeg citere de to versioner af *Beowulf* 1-52:

1815

Om Drotterne strage
 Fra forrige Dage,
 Som Stol-Konge-Sæder
 Beklædte med Hæder
 I Dannemarks Land;
 Om Kjæmperne stolte,
 Som Heltedaad voldte,
 Jeg kvæder forsand.

Nu først er at melde
 Om Skefingen Skjold,
 Han kjæmped med Vælde,
 Den Herre saa bold,
 Mod Fienderne mange
 Om Borge og Vange,
 Og Seier han vandt.
 Hans Mod og hans Rige
 De voxde tillige,
 Som Aarene randt;
 Hans Hæder og Lykke
 De voxde forsand,
 Saa alle som bygge
 Trindt Hvalernes Land,
 Ham maatte adlyde,
 Og neiende yde
 Ham Gilde og Skjænk.
 Det end er at mærke
 Om Kongen saa god,
 At Kjæmperne stærke
 Udsprang af hans Blod,
 Og hannem til Ære
 Evindeligen bære
 De Skjoldunge-Navn.

Den Herre, som kjendte
 Al Dannemarks Brøst,
 Slig Konge didsendte
 Til Dannemarks Trøst,
 og undte ham længe
 Paa Konninge-Stoel
 At see over Enge
 Den straalende Soel.
 Paa Konninge-Sæde
 Han skifted med Glæde
 Klenodier fine
 Blandt Kjæmperne sine;
 Ei stædte han ilde
 Den herlige Skjænk,
 Thi Kjæmperne gilde
 Ham loved paa Bænk,
 Og fulgde med Gammen

1820

Fra ældgamle Dage
 Det melder os Sage,
 Det toner i Sang!
 At Stol-Konge-Sæder
 Beklædtes, med Hæder,
 I Old-Dane Vang,
 Af høibaarne Helte,
 Som Sværdet i Belte
 Ei bare omsonst!

Saa hørde vi melde
 Om Skefingen Skiold:
 Han throned i Vælde,
 Den Herre saa bold!
 En kummerfuld Morgen
 Vel for ham oprandt,
 Men Nøden og Sorgen
 Dog brat han forvandt;
 Ja, Voldsmænd den Giæve
 Tit lærde at bæve
 Og bukke paa Val;
 Hvor Mjøden de skjænked,
 Som Herre, sig bænked
 Den Høvding i Sal!
 Man høilig ham loved,
 Og løfted i Skye,
 Ei Naboer voved
 Mod Helten at knye;
 Men, vidt over Bølge,
 Med Hylding i Følge,
 Kom Guld til hans Gaard!

Af Alder og Møde
 Blev Ædlingen træt,
 Dog ikke uddøde
 Den herlige Æt:
 En Skioldung nedsendte,
 Til Høisædes Arv,
 Den Herre, som kjendte
 Nok Dannemænds Tarv:
 Den Trængsel og Møie,
 De før maatte døie,
 Ved Konninge-Savn!
 Ung-Bjowulf, med Ære,
 Man Spiret saae bære,
 Berømt blev hans Navn;
 Rodfæstet i Skoven,
 Gav Skygge og Læ,
 Paa Marken og Voven,
 Det deilige Træ!
 Ei gik ham af Minde,
 At Drotten, med Flid,

Den Herre saa prud,
Og Skjoldunge-Stammen
Med herlige Skud
Saa høit under Lide
Sig bredte saa vide
Saa faver i Lund.

Saa Kongerne lære
Med Guld og med Ære
Sig Kjæmperne bedste
At vinde og fæste!
Da trofast de Gamle
Sig trindt dem forsamlе
Paa Uveirets Dag,
Omgjærde saa bolde
Med blinkende Skjolde
Den Herre i Slag.
Ei Guldets Udskifter
Kan trives i Sal
Naar Heltebedrifter
Ei voxer paa Val.

Der Skjold var hengangen
I Døden til Roe,
Sig flokked i Vangen
En Skare saa troe.
Saa toge i Hænde
De kjærlige Svende
Det Liig af Kong Skjold;
Til Stranden de bare
I sørgelig Skare
Den Herre saa bold;
De Liget udførde,
Som selv han befoel,
Mens Tungen han rørde
Paa Konninge-Stoel,
Og styred med Blide
De Lande saa vide,
Saa mangan god Dag.

Saa toge de Kjække
Den Konninge-Snekke
Med ringprude Stavn,
Som klar til at seile,
Med skinnende Speile
Laae færdig i Havn.
Saa gave de Skibet
Den Herre i Favn
Som førde i Livet
Det favreste Navn;
Ved Masten de satte
Den Elskedes Liig,
Og gav ham af Skatte

Skal Venner sig vinde,
I Ungdommens Tid,
Saa ei, naar han mattes,
I Alderdoms Aar,
Ham Følge skal fattes,
Med graanende Haar,
Ei Skjold, som vil skiærme,
Naar Fiender sig nærme,
Ei Mænd, som vil staae!
Ved Veldaad at øve,
Sig Velfærd tilkjøbe
Skal Store og Smaa!

Der, bøiet af Møde,
Den gamle Kong Skiold,
Til Hvilen hin søde,
Gik Herren i Vold,
Ham Venner udbare,
Med Æmhed i Bryst,
I sørgelig Skare,
Til Dannemarks Kyst;
De saa ham udførde,
Som selv han befoel,
Mens Tungen han rørde,
Paa Konninge-Stol,
Og styred tillige,
Med Læmpe, sit Rige,
Saa mangan god Dag!

Her toge de Kiække
Hans Konninge-Snekke,
Med udskaaet Stavn,
Som, vel gjort tilrette,
Laae, klar til at lette,
Fortøiet i Havn;
den gjæve, den gilde,
Den kjærlige Drot,
Som, aarle og silde,
Kun pønsed paa Godt,
Ved Masten de satte
Omgjærdet med Skatte,
I skinnende Kreds.

En Skjoldborg saa riig,
 At neppe en Sage
 Jeg hørde om Mage
 Til Skat og til Skib.

Hos Konninge-Kaaben
 Laa alle Slags Vaaben:
 De Øxer saa stærke
 Og Brynie-Særke.
 Klenodier mange
 Ham lagdes i Favn,
 Paa Farten hin lange
 De skulde i Stavn
 Paa brusende Bølge
 Med Stolkongen Følge.
 Udstyre Man vilde
 Den Herre fra Land,
 Med Gaver saa gilde,
 Som da over Strand
 Han underlig drevet
 Af Herren var blevet
 Til Dannemarks Land.

Nu Flaget hint fagre
 Den Skare saa hold
 Lod stadselig flagre
 Alt over Kong Skjold;
 Saa maatte med Kvide
 De Snekken forlove,
 Og lade den skride
 For Vind og for Vove.
 Bort seiled den Snekke
 Paa Bølgerne blaa,
 Lod Helte i Række
 Paa Strandbredden staae
 Med Suk og med Klage;
 Kom aldrig tilbage,
 Ja, Ingen med Sande
 Kan sige han veed
 Hvorvidt over Strande
 Den Snekke henskreed
 Om bjerget og fundet
 Blev Stol-Kongens Liig,
 Om Nogen blev undet
 Den Ladning saa riig.

Ja, ei vil jeg dølge:
 Mig aldrig blev sagt,
 At Skib kom, paa Bølge,
 Med finere Fragt:
 Af Klæder, til Gilde
 I Høielofts-Sal,
 Og Kaaber, som Hilde
 Mon Axle paa Val.
 Af Odde og Egge;
 End her laae paa Snekke,
 I skinnende Kreds!

De Skatte, saa mange,
 De skulde nu ud,
 Paa Reisen hin lange,
 Med Drotten saa prud,
 For dem at opveie,
 Hvormed man, ombord,
 Omringed hans Leie,
 Der, eenlig, han foer,
 Med Skatte i Følge,
 Paa Baad, over Bølge,
 I Barndoms Aar!

Der Alt, som tilkeiset,
 Laa godt nu i Lag,
 For Kongen blev heiset
 Det deiligste Flag,
 Og høit det sig hæved,
 Hvor Hovedet laa,
 Mens Snekken udsvæved
 Paa Bølgerne blaa.

Paa Klinten, med Kvide,
 De Dannemænd stod,
 Saa Snekken bortglide,
 Med sorrigfuldt Mod,
 Og hvem der, i Hænde,
 Fik Skatten tilsidst,
 Maae alle bekiende:
 Slet ingen har vidst.

Hver linje i dette afsnit har i begge versioner to stavelser med hovedtryk, ligesom halvlinjerne i grundteksten, men deres rytmiske form er meget mindre smidig end tilfældet er i den engelske original. Stavelsetallet er altid fem i linjer med mandlig udgang, seks i linjer med kvindelig udgang; de metriske tryk falder altid på anden og femte stavelse. Bitryk hører ikke til det metriske skema, skønt de forekommer i en mængde linjer. Grundteksten varierer derimod halvlinjernes stavelsetal mellem fire og syv, medens de to trykstavelers stilling skifter fra halvlinje til halvlinje. Den engelske digters metriske skema forudsætter også bitryk lige så vel som hovedtryk.

En anden gennemgående forskel på grundteksten og Grundtvigs oversættelser skyldes hans benyttelse af rim i stedet for alliteration til at forbinde linjerne. Det engelske digt består af såkaldte langlinjer. Hver langlinje falder i halvdele, der knyttes sammen ved alliteration. Der er intet formelt arrangement, der binder én langlinje til en anden, men langlinjerne deler sig i grupper eller afsnit, hvis grænser afhænger af sætningsbygningen og beretningens fremadskriden. Grundtvigs linjegrupper sammenføjes derimod med rim. De fleste strofer er firlinjede; de har alle krydsrim, bortset fra én eneste med rimstillingen *abba*. Men desuden forekommer både rene verspar (kupletter), sekslinjede strofer og trelinjede strofer. De sekslinjede strofer rimes *aabccb*, de trelinjede *aab*; det vil sige, at sidste linje i disse er uden rim.

I begge versioner inddeler Grundtvig sin oversættelse i større afsnit. Versionen fra 1815 falder således i otte afsnit af ulige længde. De fem slutter med et trelinjet strofe, de tre med en firlinjet. De trelinjede strofer tjener i reglen til at betegne pågældende afsnits slutning. Der er kun én, der ikke gør det, og den er udeladt i versionen fra 1820, hvor trelinjet strofe overalt betegner slutning. Desuden er det værd at lægge mærke til, at den enestående firlinjede strofe med rimskema *abba*, som ender det første afsnit i versionen fra 1815, afløses af en trelinjet i versionen fra 1820. De otte afsnit i versionen fra 1815 udgør 142 linjer. I versionen fra 1820 forøges antallet af afsnit til ni, medens linjetallet formindskes til 128. Det tilsvarende afsnit i grundteksten beløber sig til 52 linjer eller 104 halvlinjer. I 1820 ender alle afsnit med undtagelse af de to sidste med en trelinjet strofe.

Det andet afsnit, som Grundtvig oversatte i 1815, er kun otte

linjer langt. Jeg anfører det tillige med det tilsvarende afsnit fra 1820:

1815

See, Taarene runde
Den Gubbe paa Kind,
Ei dølgge han kunde
Bevægede Sind,
Tog Bjovulf i Arme,
Som Ven tager Ven,
Og kysde med Varme
Den herlige Svend.

1820

Kongen over Dane-Land
Tog i sine Arme
Nu den bedste Adels-Mand,
Kysde ham med Varme;
Ja sit Hjerte Kongen lod
Raade uden Hinder;
Tale i en Taare-Flod
Paa de gamle Kinder.

Begge versioner er affattet i firlinjede strofer med rim, men versionen fra 1815 følger samme bygningsmåde som i fordanskningen af grundtekstens linjer 1–52 (det vil sige, at linjerne skiftevis har seks og fem stavelser, og at der er to tryk pro linje, det ene på anden, det andet på femte stavelse), medens derimod versionen fra 1820 har en helt anden bygning: de ulige linjer består hver af syv stavelser og har fire tryk; de lige linjer består af seks stavelser hver og har tre tryk; i alle linjer veksler de trykstærke med trykssvage stavelser sådan, at de ulige stavelser altid er trykstærke, de lige stavelser trykssvage. Her har Grundtvig altså helt opgivet det trykskema, som findes i grundteksten, og i stedet valgt en versbygning fremmed for det engelske digt. Det vil sige, han har valgt normalt dansk trokæisk versemål med syv stavelser i de ulige linjer og seks i de lige. I 1815 bibeholder Grundtvig noget af grundtekstens rytme, men i 1820 opgiver han dette helt og vælger den versbygning, som falder danske naturligt og gør det lettest for dem at tage digtet til hjerte, som om det var deres eget.

I Danne-Virkens fjerde bind (1819) offentliggjorde Grundtvig oversættelser af adskillig flere Beowulf-afsnit. Her vil jeg indskrænke mig til hans oversættelse af linjerne 53–114. Oversættelsen består af 20 syvlinjede strofer, 140 linjer i alt, hvad der svarer til 124 halvlinjer i grundteksten. I versionen fra 1820 bibeholdes den strofiske form, men stroferne har kun seks linjer hver, og strotallet formindskes til 17. De to versioner lyder således:

1819

Forsvundet var den gamle Skjold,
Fra Marken, trods al Klage;
Paa Konge-Stolen dog saa bold

1820

Nu borte var den gamle Skiold;
Men dog paa Konge-Stolen, bold,
En Skjold-Ung blev tilbage;

En Skjold-Ung blev tilbage,
 Ja, Danmark kjær,
 Sad Bjøwulf der,
 Til mæt han blev af Dage!

Alt efter ham til Ære steeg
 Kong Halvdan, kaldt den Høie,
 Og graa han blev i Hildes Leeg,
 Før han sig maatte bøie
 Paa Skjoldung-Borg
 Til Danmarks Sorg;
 Da brast hans Konge-Øie!

Fra ham en Slægt i Verden kom,
 Som man veed af at sige,
 Ved Hjørger, Hrodger, Helge from,
 Og Daatteren tillige;
 Kong Oneld god,
 Af Skilfing-Blod,
 Han fik den favre Pige!

Ung Hrodger drog i Herre-Færd,
 Han vandt sig Guld og Ære,
 Saa Banner for den Høvding kjær
 Det var en Lyst at bære,
 Hver Kæmpe-Søn
 Det kaldte Løn
 I Lag med ham at være!

Saa voxde brat hans Kæmpe-Tal,
 Hans Mod og med det Samme,
 Og reise vilde han en Hald,
 Som herlig kunde bramme,
 Som reent stak ud
 Hver Hald saa prud,
 Hos hver en Folke-Stamme.

Der vilde han om bredden Bord
 Sin Følge-Trop forsamle,
 Og skjænke Mjød med milde Ord
 For Unge og for Gamle;
 Hvad Herren bød,
 Det Hæren lød:
 De Unge med de Gamle!

Det undte Gud den Høvding stærk,
 Som jeg har ladt mig sige,
 At reise op det Kæmpe-Værk,
 Og pryde det tillige,
 Foruden Hviid,
 Og Slæb og Slid
 Af Folk i Danmarks Rige!

Ja, Danekiær,
 Sad Bjowulf der,
 Til mæt han blev af Dage.

Alt efter ham, til Ære steeg,
 Og graanede i Hildes Leeg,
 Kong Halvdan, kaldt den Høie,
 Paa hvem, forsand,
 Hver Danne-Mand
 Med Glæden fæsted Øie.

Alt ved den Helt, til Verden kom,
 Med Hiørgar, Hrodgar, Helge from,
 En Lilje-Vaand tillige;
 Kong Hella god,
 Af Skilfing-Blod,
 Han fik den favre Pige.

Ung-Hrodgar drog i Herre-Færd,
 Og saa var Seiren med hans Sværd.
 Han vandt stor Priis og Ære;
 Hver Kæmpe-Søn
 Den Lod fandt skøn:
 I Lag med ham at være!

Der høit nu steeg hans Venne-Tal,
 Fik Mod han paa, en Kæmpe-Hal
 At grunde og at bygge,
 Hvortil, paa Jord,
 Saa vidt man foer,
 Ei fandtes Side-Stykke.

Dog, Skat og Tynge lagde han,
 For Lysten, ei paa Menig-Mand,
 Ham hjalp hans Følge-Svende
 Som Guld og Mjød
 Han derfor bød,
 Naar Værket var til Ende.

Det undte Gud den Høvding god,
 At kant og klar og godt i Fod
 Sig reiste, uden Lige,
 En Borg i Skye,
 Hvoraf gik Rye
 Fuldvidt paa Jorde-Rige!

Alt med sin egen Følge-Trop
 Det Værk han kunde trykke,
 Og snart i Skye sig løfted op
 Det stolte Svende-Stykke,
 Det blev i Stand,
 Og vidt om Land
 Man priste Hrodgers Lykke!

Og der var Kraft i Kongens Ord,
 Han kaldte Borgen Hjerter.
 Han bænked Kæmper trindt am Bord,
 Og lod dem vel beværte,
 Ja Haanden fuld
 Med Sølv og Guld,
 Han gav dem af sit Hjerter.

Han deelde Ringe ud ei faa
 Alt under Høie-Lofte,
 Hvor kneisende man Hallen saae
 Optaarnet høit paa Tofte,
 Men Fryd i Borg
 Blev brat til Sorg,
 Som hændes kan vel ofte.

Ulykken nær for Døren stod,
 At skjæmme Hallens Buer;
 Med Nidings-Værk, med Mord og Blod,
 Og Damp af Svovel-Luer,
 At kvæle Fryd
 Og Glædskabs Lyd
 I Hrodgers Kæmpe-Stuer!

Den Glædskabs Lyd, som dagelang
 I Hallen var at høre,
 Den skurred, ihvor sødt den klang,
 Dog stærk i Troidens Øre!
 Den Mørkets Søn,
 Kun fnøs i Løn
 Ved Harpe-Slag at høre.

Til Harpen høit i Salen klang
 Og Skjaldens klare Stemme:
 Om Tidens Fødsel lød hans Sang,
 Den var vel værd at nemme:
 Om hvordan her
 Af første Færd
 Paa Jorden Folk fik hjemme.

Til Harpe-Slaget klart han sang:
 Det var en Evig-Høie,
 Som Havet bød om Blomster-Vang
 Sig beltellig at bøje;
 Han satte Soel
 Paa Himmel-Stol,
 Og Maanen for sit Øie!

Her Kæmper sæd om bredden Bord,
 Og Kraft der var i Kongens Ord:
 Han kaldte Borgen Hiorte,
 Og, venne-huld,
 Han skifted Guld,
 Lod det paa Ingen skorte!

Fuldgode tykdes Borgens Kaar,
 Dog forestod en Skiærs-Ild haard
 Den høje Kæmpe-Stue:
 Den blussed brat,
 Ved Midje-Nat,
 Af Blod og Bane-Lue!

Det voldte alt en Mørkets Søn:
 Han Tænder skar, og fnøs i Løn,
 Ved Gammens-Lyd at høre,
 Som, dagelang,
 I Hallen klang,
 Men skurred i hans Øre.

Der høit sig Harpens Toner svang
 I Chor med Skialdens klare Sang
 Og Arilds-Tidens Minde,
 Ved Skialdens Ord,
 Om bredden Bord
 Hver Kæmpe randt i Sinde!

Alfader god (saa Skialden sang)
 Stor-Havet bød om Blomster-Vang
 Sig belte-liig at bøje;
 Og Soel, om Dag,
 Til hvers Behag,
 At straale i det Høie!

Ja, Soel og Maane satte Han
 Til Lysning over Støvet,
 Og smykked Jorden trindt om Land
 Med Blomsten og med Løvet;
 Det var Hans Bliv,
 Som aanded Liv
 I Luften og i Støvet!

De unge Folk med Gammen sød
 Nu smagde Livet Gode,
 Men deres Held en Aand afbrød,
 Som i det Dunkle boede;
 Den Aand saa stærk
 Til Nidings-Værk
 Var Ophav paa vor Klode.

Den Helvedes Ulykkes-Fugl,
 Det Grændel var hin leede,
 I Hænge-Dyndet var hans Skjul,
 I Ørken var hans Rede,
 Og svovelblaa
 Man Luer saae
 Sig trindt hans Hjem udbrede.

Der leved han i Usselhed
 Enstund, den grumme Fiende,
 Da Skaberen ham styrted ned,
 Fra Himmel-Bjergets Tinde,
 Der smægted han
 I øde Land,
 Men havde Ondt i Sinde.

Op mod sin Broder Cain stod,
 Og slog ihjel den Fromme,
 Men Herren hævned Abels Blod,
 Lod det ham slet bekomme:
 Af Landet ud
 Fordrev ham Gud,
 Fra Selskab med de Fromme!

Fra ham, den Broder-Morder leed,
 Nedstammer hver Uvætte,
 Hver Thues, hver Trold, som Gud er vreed,
 Som trodse Gud vel turde,
 Men fik, af Ham,
 Og Last og Skam,
 Ja Løn, som det sig burde!

Ja, Soel og Maane, paa hans Ord,
 Oplyse maae den ganske Jord:
 Den teppe-favre Tue;
 Kun ved hans Bliv
 Km Lys, kom Liv,
 Kom Løv og Blomst tilskue!

Saa leved høit, med Gammens-Kaar,
 Det Kæmpe-Hold i Kongens Gaard,
 Til, for dem at bedrøve,
 En Fiende stærk
 Sit Nidings-Værk
 Begynte fræk at øve!

Det Grændel var, den Aand saa fuul,
 Som, til en Tid, fandt Røver-Skjul
 I Øde-Mark og Myre,
 Af Gud fordømt,
 Var did han rømt,
 Det hæslelige Uhyre!

Al Cains Æt saa ilde foer,
 For han bedrev et Broder-Mord,
 Sig selv til liden Baade;
 Thi Gud den Tyrk
 Til vilden Ørk
 Fordrev i fuld Unaade.

Fra ham nedstammer alskens Rak,
 Det hele Thusse-Trolde-Pak,
 Som trodse Gud vel turde,
 Men fik, af Ham,
 Og Last og Skam,
 Ja Løn, som det sig burde!

Med disse vers frigjorde Grundtvig sig helt for grundtekstens metriske form. De eneste metriske enheder, som findes i det engelske digt er, som bekendt, halvlinjen og langlinjen, og halvlinjen kan,

som navnet tilkendegiver, ikke stå alene, men udgør altid halvdelen af en langlinje. Digtets langlinjer falder ganske vist i grupper, men disse er ikke metriske: deres grænser bestemmes af sætningens og periodens bygning. I begge oversættelserne (1815 og 1820) af *Beowulfs* 52 første linjer ordnede Grundtvig versene ikke alene i par og strofer, men også i større afsnit, hvis længde og bygning dog varierer, så de ikke kan kaldes strengt metriske enheder, skønt de fleste af dem udmunder i trelinjede strofer. Til oversættelsen af grundtekstens linjer 53–114 valgte han derimod en anden metrisk form: en syvlinjet strofe i 1819, en sekslinjet i 1820. I begge versioner er alle strofernes bygning ens, i linjetal, stavelsetal, linjelængde, rim og tryk. Metrisk betragtet er grundteksten og oversættelsen så forskellige som vel muligt.

I indholdet er der derimod ingen modsætning. Her fulgte Grundtvig den engelske tekst, skønt gengivelsen undertiden kunne være temmelig unøjagtig. Jeg vil forsøge at belyse hans fremgangsmåde ved at tage et kort afsnit af grundteksten og se, hvad Grundtvig fik ud af det. *Beowulf* 99–106 lyder således:

Swa ða drihtguman dreamum lifdon,
 eadiglice, oððæt an ongan
 fyrene fremman, feond on helle.
 Wæs se grimma gæst Grendel haten,
 mære mearcstapa, se þe moras heold,
 fen ond fæsten; fifelcynnes eard
 wonsæli wer weardode hwile,
 sibðan him scyppen forscriften hæfde ...

Dette betyder, ordret oversat:

Så levede hine huskarle i glæde, lyksaligt, til en vis én begyndte at øve ondskab, en fjende i helvede. Den grusome ånd nævntes Grendel, den kendte markgænger, den som beherskede moserne, sump så vel som fast grund; den forbandede mand beboede uhyrernes hjem længe, efter at Skaberen ham for dømt havde ...

Grundtvigs oversættelse af disse linjer fra året 1820 danner to strofer på seks linjer hver. Stroferne har følgende ordlyd:

Saa leved høit, med Gammens-Kaar,
 Det Kæmpe-Hold i Kongens Gaard,
 Til, for den at bedrøve,
 En Fiende stærk
 Sit Nidings-Værk
 Begynte fræk at øve!

Det Grændel var, den Aand saa fuul,
 Som, til en Tid, fandt Røver-Skjul
 I Øde-Mark og Myre,
 Af Gud fordømt,
 Var did han rømt,
 Det hæslige Uhyre!

Det er umagen værd at drøfte oversættelsen nærmere. *Leved høit* som gengivelse af *dreamum lifdon* ændrer synsvinklen en smule: *dream* betyder »glæde« og udtrykker følelser, medens *høit* får ydre vilkår frem, vilkår som giver anledning til glæde, men det vilde være urimeligt at udsætte noget på gengivelsen. Udtrykket *med Gammens-Kaar* brugtes til at oversætte *eadiglice* »lyksaligt«, med rimet i minde, men vendingen dækker udmærket det engelske adverbium. Den engelske digters udtryk *ða drihtguman* »hine huskarle« optræder hos Grundtvig som en hel linje:

Det Kæmpe-Hold i Kongens Gaard.

Oversættelsen er nøjagtig, men flytter opmærksomheden fra de enkelte hirdmænd i den kgl. hird til hirden som helhed. Vendingen *for dem at bedrøve* udtrykker noget, som den engelske digter lod ligge, og må tages som en udvidelse fremkaldt af de omtalte metriske behov. Sagligt har jeg imidlertid ikke noget at indvende imod denne udvidelse; den får sikkert en bevæggrund frem, som ikke manglede hos trolden.

Alligevel: når Grundtvig kalder Grendel *en Fiende stærk*, så svækker han den engelske digters *an . . . feond on helle*. Ordet *an* er ikke den ubestemte artikel men et ubestemt pronomen (jævnfør *quidam* på latin) og *feond* tjener til at variere *an* »en vis én« og til at præcisere, hvad pronomenet lod henstå upræcist. Hos Grundtvig er alt dette gået tabt. Desuden er Grundtvigs *Fiende stærk* meget svagere end grundtekstens *feond on helle* »djevlesk fjende«. Endvidere bruger Grundtvig to linjer til at gengive *ongan fyrene fremman* »begyndte at øve ondskab«. Han oversætter således:

Sit Nidings-Værk
 Begynte fræk at øve.

Her har han tilføjet to ord, der ikke svarer til noget i grundteksten: *sit* og *fræk*. Formentlig gjorde han det af hensyn til strofebygningen. *Nidings-Værk* er en god, men unøjagtig oversættelse af *fyrene* »ondskab«.

Grundtvigs første strofe gengiver seks halvlinjer af den engelske tekst. Hans anden strofe svarer til otte halvlinjer, men disse behandles selvstændigere end de seks første. Således fremstiller den engelske digter Grendel som behersker af den ødemark, hvor han boede, men Grundtvig tager dette herredømme fra ham og forvandler ødemarken til blot at være skjulested for trolden. Strofens første linje,

Det Grændel var, den Aand saa fuul,

viser os tilbage til den foregående strofe og giver os navnet på den trold som omtales, ligesom i grundteksten, skønt ordlyden ikke er helt den samme. Resten af strofen hviler på den engelske tekst, men følger den ikke nøje. Således erstatter Grundtvig *wonsælig wer* »den forbandede mand« med *det hæslige uhyre*. Hans *uhyre* er øjensynligt inspireret af den engelske digters vending *fifelcynnnes eard* »uhyrernes hjem«, som brugtes om den mose, hvor Grendel boede og herskede. På samme måde, når Grundtvig siger, at Grendel fandt *Røver-Skjul i Øde-Mark og Myre*, så har han den engelske digters udsagn i minde at Grendel var *mære mearcstapa, se þe moras heold* »den kendte markgænger, den som beherskede moserne«, men versene hos ham giver et andet billede end grundtekstens.

Grundtvigs afvigelser skyldes, til dels, en mangelfuld forståelse af den engelske tekst. På den tid havde man arbejdet meget lidt med den old-engelske digtning i almindelighed og med *Beowulf* i særdeleshed, og en hel del af, hvad vi ved nutildags var dengang uden for rækkevidde. Grundtvig har selv mere end nogen anden enkeltmand bidraget til den rette tolkning af digtet, men vi har lært meget siden den tid, og det er ikke overraskende, at han begik fejltagelser, undertiden alvorlige. Nogle af hans afvigelser var dog tilsigtet. Det skulde, som han selv siger, ikke være en oversættelse ord for ord. Den var en omdigtning, inspireret og ledet af den engelske tekst, men ikke desto mindre en skabende kunstners værk. Den slags oversættelser er velkendte og behøver intet forsvar. Det er nok at anføre en anonym anmelder, der siger således i sin anmeldelse af Grays *Historical Ballads of Denmark*:

Translation of poetry is notoriously difficult and in the end impossible. All the translator can hope to do is either to re-create the poem entirely in his own idiom and make it to all intents and purposes *his* poem, or to convey

the meaning and if possible the atmosphere of the original in sufficiently well-ordered and euphonious verses that correspond as closely as possible to the original verseform (TLS, 24. juli, 1959, s. 436).

Grundtvig valgte den første af disse muligheder. Det er lærerigt at sammenligne Grundtvigs version af *Beowulf*-afsnittet med den som senere skabtes af Adolf Hansen, en oversætter der valgte den anden mulighed.

Viggo Julius von Holstein Rathlou roser, i »Indledningen« til Adolf Hansens oversættelse, Grundtvigs version af digtet i høje toner:

Året efter, 1820, udkom Grundtvigs oversættelse, udført med hele hans blændende sprogfærdighed og mesterlige evne til at gengive ikke ord for ord men mening for mening, så at dog intet er udeladt, men alt er kommet med.

Men alligevel finder han det rigtigt, at Adolf Hansen lavede en ny oversættelse på dansk. Derom siger han,

... hvor mesterlig Grundtvigs omdigtning end er, nøjagtig er den jo ikke; ofte svarer en lang række strofer hos ham til et par linjer i den engelske tekst. Det var da således kun en rimelig tanke, da afdøde dr. Adolf Hansen besluttede at oversætte den påny.

Hos Adolf Hansen lyder oversættelsen af afsnittet således:

Så leved i Gammen og Glæde de Kæmper,
til en Uånd med fjendsk og ondsindet Færd
begyndte at øve sin Udåd i Hallen:
Grendel nævntes den grufulde Gæst;
langs yderste Skel han skuldende lusked
og dvæled i Dyndkær og dybe Moser;
på Troldegrund sneg han usalig sig om,
forskudt og forvist af Skaberens Vrede.

Det ses, at Adolf Hansens oversættelse først og fremmest adskiller sig fra Grundtvigs ved, at den følger grundtekstens versbygning så nøjagtigt som oversætteren kunne gøre det. Halvlinjerne falder på dansk som på engelsk i par, forbundet ved alliteration, og hver halvlinje har to og kun to trykstavelser. På samme måde varierer stavelsestallet fra halvlinje til halvlinje mellem fire og seks, som efterligning af variationer i grundteksten. Med hensyn til den metriske form er Grundtvigs og Adolf Hansens oversættelser altså helt forskellige. I indholdet er forskellen derimod meget mindre. Adolf Hansen forsøger af al magt at oversætte ordret, men atter og atter måtte han for formens skyld afvige fra originalens udtryksmåde. For eksempel

er det en betydelig udvidelse af grundteksten, når han oversætter *feond* »fjende« med *Uånd med fjendsk og ondsindet Færd*, og hans linje

på Troldegrund sneg han uselig sig om

er en meget fri gengivelse af *fifelcynnnes eard wonsæli wer weardode hwile* »uhyrernes hjem den forbandede mand beboede længe«. Ligesom Grundtvig udelader han *mære* »kendt« og forveksler *an* »en vis én« med den ubestemte artikel. Hans oversættelse i *Hallen* hvor den engelske digter har *on helle* »i helvede« er ligeledes en fejltagelse, men her har han fulgt en unødigt tekstrettelse Sophus Bugge har foretaget (*helle* »rettes« til *healle*).

Af det, jeg lige har sagt, fremgår det, at Adolf Hansen ikke har oversat dette afsnit mere bogstaveligt end Grundtvig. Når man ser på digtet i sin helhed, kan man vel ikke nægte, at Adolf Hansen oversætter nøjagtigere end Grundtvig, men forskellen er ikke så stor, som man kunde have ventet, bortset fra steder, hvor det tyvende århundredes bedre kendskab til sproget har gjort det lettere for en ny oversætter.

Grundtvigs inddeling i sange går tilbage til en lignende inddeling i den engelske tekst, der falder i en fortale og 43 sange. Disse 44 afdelinger betegnes i det engelske håndskrift, men har kun ringe betydning for digtets bygning. To afsnit begynder nemlig midt i en sætning, og man kan ikke vide med sikkerhed, om digteren selv har inddelt digtet i sange; det kan tænkes, at en eller anden skriver har gjort det. I nutidsudgaver trykkes teksten ud i ét, og de numre på sange, som findes i håndskriftet, noteres kun i margenen. Men Thorke-lin, digtets første udgiver, gjorde meget ud af disse numre, og det gjorde Grundtvig også. Hans første sang svarer til fortalen i grundteksten, hans anden sang til tekstens første, og hans tredje til tekstens anden. Det lader til, at hensigten i begyndelsen var nøje at følge grundtekstens afdelinger. Imidlertid kom Grundtvig snart på andre tanker. Han slog tekstens tredje og fjerde sang sammen til sin fjerde, og tekstens femte, sjette og syvende til sin femte. Mange af hans senere sange blev til på samme måde, ved at to eller flere sange lagdes sammen. Ved denne omstøbning af originalen i færre og længere sange trak Grundtvig i flere tilfælde nye grænser, så hvad der udgør én sang i grundteksten, kan være fordelt på to i digtningen, sådan som medfølgende oversigt viser:

Udg. af 1820		Den engelske tekst		Udg. af 1865	
<i>sang</i>	<i>længde</i>	<i>afd.</i>	<i>linjer</i>	<i>sang</i>	<i>længde</i>
1	128 linjer	prolog	1-52	1	128 linjer
2	102 -	afd. 1	53-114	2	102 -
3	121 -	- 2	115-188	3	121 -
4	244 -	{ - 3	189-257 }	4	248 -
		{ - 4	258-319 }		
5	395 -	{ - 5	320-370 }	5	395 -
		{ - 6	371-455 }		
		{ - 7	456-498 }		
6	226	{ - 8	499-558 }	6	338 -
7	110 -	{ - 9	559-606 }		
		- 9	607-661 }		
8	301 -	{ - 10	662-709 }	7	301 -
		{ - 11	710-790 }		
		{ - 12	791-836 }		
9	290 -	{ - 13	837-924 }	8	288 -
		{ - 14	925-990 }		
10	479 -	{ - 15	991-1049 }	9	534 -
		{ - 16	1050-1124 }		
		{ - 17	1125-1191 }		
		{ - 18	1192-1235a }		
11	308 -	{ - 18	1235b-1250 }	10	315 -
		{ - 19	1251-1320 }		
		{ - 20	1321-1382 }		
		{ - 21	1383-1396 }		
12	438 -	{ - 21	1397-1472 }	11	457 -
		{ - 22	1473-1556 }		
		{ - 23	1557-1650 }		
13	284 -	{ - 24	1651-1739 }	12	438 -
		{ - 25	1740-1798 }		
14	149 -	{ - 25	1799-1816 }		
		{ - 26	1817-1880a }		

Udg. af 1820		Den engelske tekst		Udg. af 1865		
<i>sang</i>	<i>længde</i>	<i>afd.</i>	<i>linjer</i>	<i>sang</i>	<i>længde</i>	
15	138 -	{	- 26	1880b-1887	13	611 -
			- 27	1888-1962		
16	466 -	{	- 28	1963-2038	14	316 -
			- 29-30	2039-2143		
			- 31	2144-2206		
			- 31	2207-2220		
17	286 -	{	- 32	2221-2311	15	415 -
			- 33	2312-2390		
			- 34	2391-2400		
18	294 -	{	- 34	2401-2459	16	415 -
			- 35	2460-2591a		
19	408 -	{	- 35	2591b-2601	17	566 -
			- 36	2602-2693		
			- 37	2694-2751		
			- 38	2752-2820		
20	552 -	{	- 39	2821-2891	17	566 -
			- 40	2892-2945		
			- 41	2946-3057		
			- 42	3058-3136		
			- 43	3137-3182		

Den formelle omstøbning, hvorved Grundtvigs oversættelse adskiller sig afgørende fra originalen, førtes endnu et stykke videre i andenudgaven fra 1865. Førsteudgavens tyve sange er ved nye omlægninger indskrænket til sytten, men samtidig er selve teksten vokset fra 5719 til 5872 linjer. Med andre ord, udgaven fra 1865 indeholder tre sange mindre men 153 vers mere end den fra 1820. Samtidig er udsvinget i de enkelte sanges længde forøget: i 1820 varierer denne mellem 102 og 552 linjer, i 1865 mellem 102 og 611. Men ellers har de to oversættelser naturligvis meget tilfælles, og opbygningen er jo principielt den samme. Størst er ændringerne i, hvad der 1865 blev til ottende sang (det der i 1820 var niende). Denne sang revideredes fuldstændigt i den nye udgave. Følgende sang (niende i 1865) revideredes noget mindre, men udvidedes ved, at Grundtvig indskød atten firlinjede strofer, som byggede på et helt andet engelsk

digt, det såkaldte brudstykke om kampen ved Finnes borg, et stykke som Grundtvig allerede 1820 citerede, med ledsagende oversættelse, i sin fortale. Men også de seks sidste sange fra 1820 undergik store forandringer i udgaven fra 1865 og formindskedes i tal til fem. I de andre sange har ændringerne derimod ikke større betydning, bortset fra to sammenføjninger: den tidligere sjette og syvende sang er slået sammen til den ny sjette sang og de tidligere trettende og fjortende til den ny tolvte.

Forskellen i versbygning fra sang til sang i Grundtvigs oversættelse er en påfaldende afvigelse fra grundteksten, som er forfattet i samme versmål helt igennem. I året 1929 offentliggjorde den nu afdøde Oxford-professor H. C. Wyld nogle oversættelser af *Beowulf*-afsnit til nyengelsk og disse gengivelser afviger, ligesom Grundtvigs, meget fra hinanden i versmål og stil. Jeg vil anføre, hvad Wyld siger til forsvar for denne måde at oversætte digtet på:

What is the most suitable and effective meter for a translation of *Beowulf*? ... The present writer has come to no certain conclusion as to which meter would be ideally the best. Is it possible that a variety of meters might be tried. Might not the meter change to suit the spirit of a passage or the general character of an episode? (*Studies ... in honor of F. Klaeber*, Minneapolis 1929, pp. 219 f.).

Grundtvig gav ingen forklaring på sin fremgangsmåde, men i oversættelsen selv fulgte han de samme grundsætninger, som Wyld opstillede over 100 år senere.

Vi har allerede set, at versbygningen i Grundtvigs anden sang helt afviger fra den i hans første. Tredje sang giver os endnu en metrisk struktur og således går det videre. Men der findes ikke lige så mange metriske strukturer som sange. Det vil sige, at en given opbygning kan forekomme i flere sange. Nogle sange viser den samme struktur helt igennem, medens den i andre skifter inden for sangens grænser. Tredje sang kan tjene som eksempel på den sidste type. Den falder i tre dele. Den første og sidste del har samme bygningsmåde, som adskiller sig helt fra den midterste dels. Her er den stilistiske virkning altså en cirkelbevægelse, en tilbagevenden til den opbygning, som bruges i begyndelsen men senere opgives.

I metrisk henseende afviger de to versioner (1820 og 1865) kun lidt fra hinanden. Næsten alle ændringer er saglige og stammer fra Grundtvigs fornyede studium af digtet i sin alderdom. 1861 offent-

liggjorde han sin egen udgave af grundteksten, og derefter gav han sig til at gennemse sin oversættelse fra 1820. Han vilde nemlig bringe den i overensstemmelse med sin nuværende forståelse af den engelske tekst. Ændringerne var ikke alle til det bedre. For eksempel krænker den ny oversættelse af linjerne 884 ff. den tradition om Völsungerne, som den engelske digter kendte og fulgte; Grundtvig flyttede nemlig dragedrabets fra helten Sigmund til hans søn. Selvfølgelig gjorde han det for at forlige den engelske tradition med, hvad der fortælles om bedriften i Skandinavien og Tyskland, men han havde gjort bedre i ikke at ændre sin oversættelse fra 1820, hvor det er Sigmund, der udfører vovestykket. I almindelighed bringer dog udgaven fra 1865 en nøjagtigere oversættelse end den ældre udgave. Poetisk er forskellen på de to udgaver ikke stor, så vidt jeg kan skønne. Her må jeg dog bøje mig for andre, som er bedre skikket til at afgøre sagen.

Førend jeg slutter dette hastige overblik over Grundtvigs virksomhed som oversætter af *Beowulf*, vil jeg gøre særligt opmærksom på de ændringer, som han foretog på titelbladet. I udgaven fra 1820 lyder titlen således: Bjowulfs Drape. Et Gothisk Helte-Digt fra forrige Aar-Tusinde, af Angel-Saksisk paa Danske Riim ved Nik. Fred. Sev. Grundtvig, Præst. I udgaven fra 1865 lyder det: Bjovulvs-Drapen, et Høinordisk Heltedigt, fra Anguls-Tungen fordansket af Nik. Fred. Sev. Grundtvig. Foruden adskillige forskelle, som jeg ikke skal gå ind på, vil jeg fremdrage to ændringer som betydningsfulde: rettelsen fra Gothisk til Høinordisk og rettelsen fra Angel-Saksisk til Anguls-Tungen. Ordet Gothisk hos Grundtvig betegner især heltens stamme, men anvendelsen udstrækkes til alle stammer, som sædvanlig kaldes Goter og endogså til den germanske stamme i sin helhed, da Goterne kunde betragtes som den førende stamme i de germanske heltetider. Ændringen fra Gothisk til Høinordisk flytter da tyngden fra den germanske verden i almindelighed til Skandinavien. Og den er forsvarlig, da *Beowulf* næsten udelukkende handler om nordiske anliggender og har en Nordbo til helt.

Ændringen fra Angel-Saksisk til Anguls-Tungen er mindre gennemskuelig, og jeg har kun gisninger at byde. Det vil være alle medlemmer af dette Selskab bekendt, at Grundtvig havde høje tanker om den engelske indsats i vor fælles kristne kultur i århundrederne før den normanniske erobring af England. Grundtvig var ligeledes klar over, at hans samtidige i England kun vidste lidt

og brød sig endnu mindre om disse storværker og plejede at begynde deres historie som kulturfolk med Vilhelm erobreren. Det vil sige, englænderne tog afstand fra deres største tid, den tid, da de gjorde mest for menneskeheden. Denne indstilling fra englændernes side overfor deres egen guldalder var for Grundtvig en stadig kilde til vrede, og han blev aldrig træt af at bebrejde englænderne deres forsætlige blindhed. Men ordene angelsakser og angelsaksisk er de vigtigste sproglige udtryk for denne negative holdning. Disse ord medvirkede jo i høj grad til at fremkalde den almindelige afstandtagen. Det synes, som om Grundtvig på sine gamle dage blev opmærksom på det gale i, at sproget kaldes engelsk efter Vilhelm, men angelsaksisk før Vilhelm, og måske gik det ligeledes op for ham, at udtrykket angelsaksisk havde noget at gøre med englændernes forkerte anskuelser om deres egen fortid. I hvert fald omtaler han »den saakaldte angelsaksiske Literatur« i indledningen til sin *Beowulf*-udgave fra 1861, og på udgavens titelblad kaldes digtet »Beowulfes Beorh, det Old-Engelske Helte-Digt«. Man er vist berettiget til at slutte, at Grundtvig nærrede betænkeligheder ved at bruge ordet angelsaksisk. Måske finder vi deri indflydelse fra hans ven professor George Stephens, den første videnskabsmand, så vidt jeg ved, der brugte Old-Engelsk som terminus technicus med den nuværende betydning. Men gamle vaner er ikke lette at opgive. Grundtvig kunne ikke rive sig helt løs fra at skelne mellem engelsk og angelsaksisk. Han vrager ganske vist ordet angelsaksisk, men alligevel skriver han ikke engelsk eller old-engelsk, men old-engelsk i udgaven af grundteksten og anguls-tungen i den anden udgave af oversættelsen.

Jeg har syslet længe med Grundtvigs skrifter om *Beowulf*, og jeg er endnu sysselsat med dem. Idag har jeg bare påpeget hovedlinjerne ved hans virksomhed som digtets oversætter til dansk. Her, ligesom på mange andre områder, var han den store banebryder men også, og hovedsagelig, den store digter. Hans kæmpeskikkelse ragede fra begyndelsen op over medfortolkerne og gør det endnu. Jeg tror, den skal gøre det til alle tider¹.

Baltimore, U. S. A.

Kemp Malone

¹) Jeg står i en stor taknemmelighedsgæld til min ven, Dr. Helge Toldberg, som har gennemset mit foredrag og rettet mit dansk.